

Egy város — egy erkély

„Nem foszthatnak meg a fájdalmas
érzelemtől...”

GARCILASO

Lépünk be az éppen most elkészült, vadonatúj, hófehér katedrálisba. A harangtorony kis ajtaja egy szögletben található, annak a kápolnának a szomszédságában, amelyben az ötödik Aggodalmas Szűzanyát tisztelik. Menjünk fel a toronyba, a magasból az egész város és a vidék is látható. Birtokunkban van egy csodálatos varázstávcső, s ennek segítségével a legapróbb részleteket is felfedezhetjük majd. Irányítsuk a messziségre: ott, a látóhatár alján, a gömbölyödő dombokon egyszerre csak megjelent egy fekete foltocska; ez a folt mozog, halvány porfelhőt felve halad előre. Egy csapatnyi fegyverhordozó, lakáj és apród az, kik egy nemesurat kísérek. A lovag kíséretének közepén lovagol, kalpagjának színes tollazata lobog a szélben, kardmarkolata csillog-villog s mellén hűségének bizonyítékaként egy arany ékszer ragyog. Mindannyian a városba tartanak; most leereszkednek a dombokról, s nekivágnak a mezőnek. A mezőt egy folyó szeli át, vize vörös színű és lassú folyású; hol lágy kanyarulatokat tesz, hol pedig mély szurdokokat váj ki. A síkságon sűrű lombkoronás fák növekednek. A liget elterpeszkedik s felkapaszkodik a közeli emelkedőkön. Egy széles ösvény — sötétbarna sáv a zöld fűtengerben — indul a városból, s kúszik fel a távolban ködlő meredek hegyre. Az őszutón ezen az ösvényen terelek a városka nyájjait Extremadura melegebb tájaira. A szomszédos fennsík, a folyó menti síkság és a folyót szegélyező magaslatok telis-teli vannak fehér juhokkal, amelyek nagy-nagy hópelyheknek tűnnek a kőfejtők felett.

Az aprócska város a gyapjúból és a bőrből él. A folyóparton egy posztógyártó műhely és néhány tímárműhely található. Ha az Öreg kapun távozzunk a városból, s utána leereszkedünk a folyóig, ezen a lejtőn találjuk a tímárműhelyeket. Látható közöttük egy kidőlt-bedőlt falú, félig-meddig romos házikó; ebben a viskóban egy jóságos vénasszony lakik — Celestinának hívják —, aki minden délelőtt elindul egy csorba kiskancsóval, és aztán borral megtöltve hozza vissza az ebédhez; s aki házról- házra járva a városban, tüt, nyakfodrot, hajhálót, övet és egyéb csecsebecséket árul a leányoknak. A városkában a kézműves segédek külön utcákban csoportosulnak; itt vannak a posztónyírók, a kártoló munkások, amott pedig a bőrművesek, a szíjgyártók, tömlőgyártók és a papucskészítők. Hajnalhasadáskor megélenkül a városka, a kártolófiúk Cid és Blancaflor régi románcait éneklük — ahogyan a segoviai kártoló-munkások is énekelnek a „Szószátyár testvér” c. regényben —; gyapjút nyírnak a posztónyírók, a kártolók a finom ollóval vágják a szőrt, fésülik a fehér gyapjút; a papucskészítők papucsokat szabnak-varrnak, a tömlőgyártók kátrányozzák és kidolgozzák a tömlőket és bőroket, amelyekben majd bort fognak tárolni. Már a város kis zárdájának apácái is felébredtek; meg is kondítják már a kristálytisza hangú harangocskáikat. Később, napközben ezek az apácák elindulnak a kolostorból, városszerte bolyongva, ki-be járnak a hidalgók házaiba. Minden segéd az ajtóban vagy a kapualjban dolgozik. Ennek a boltnak az ajtajára például egy juh képe van kifüggesztve, amazon egy fazék, a harmadikon pedig egy csillag. Minden kereskedőnek megvan a saját ismertetőjele. A boltok kis-méretűek, keskenyek, sötétek.

A délelőtti folyamán a kártolók énekéhez egy ájtatos vak, zsol-tárokat éneklő hangja csallakozik. Városszerte ismerik, az Igazságos Bíró és Szent Gergely imádságait — s sok más imádságot zengő és megindító hangján énekelve — jár a házakhoz; mindenféle fájdalmat és halálos bajt gyógyító titkok tudója ő; egy fiúcska vezeti; szemében ész és értelem csillog. A boltocskákban a zsidók finom vékony arcai láthatók. Fehér és sötétbarna csuhás szerzetesek járnak az utcákat. A székesegyházból hosszan bong a harangszó. Amott, a folyó partján asszonyok mossák és fésülik a gyapjút.

(Felfedeztek egy új világot, melynek szinte határtalanok a területei; óriásiak az erdősegei; szélesek a folyamai, s amely aranyhegyek és különös mezítelen, tolldíszes emberek hazája. Európa váro-

saiban rohamosan nő a nyomdák száma, könyvek ezreit terjesztik. A klasszikus ókor újjászületett: Platón és Vergilius visszatért e világba. Virágba borult az emberiség vén törzse.)

A város terén egy nagy kőház magasodik; négy nagy erkély nyílik a homlokzatán. Az ajtó felett masszív címerpajzs tűnik szemünkbe. A baloldali első erkélyen egy karosszékben ülő férfit látunk, az arca sápadt, kimerült, élettelen, s hegyes ősz szakállban végződik. A lovag tekintetét mélységes szomorúság fátyolozza, könnyökét a karszék fáján nyugtatja, fejét a tenyerébe hajtja.

Valami történt a látcsővel, amellyel a várost és környékét figyeltük.

Nem látni semmit, kétségkívül bepárásodott az üvege. Tisztítsuk meg. No most már tiszta; nézzünk bele újra. A várost körülölelő erdők eltűntek. Ott, azokon gömbölyű hátú dombokon, melyek a kék égre rajzolódnak a látóhatár szélén, feltűnt egy fekete foltocska, mozog, porfelhőt kavarva halad előre. Egy hatalmas, nehézkes, zajos kocsi az, minden nap ebben az órában bukkan fel a dombokon; leereszkedik a szelíd lejtőkön, átvág a folyó menti mezőségen, s megérkezik a városba. Itt, a sík folyóparti mezőn, a hajdan volt sűrű erdő helyét most búzatáblák, öntözött veteményeskeretek, takarmány-, zöldség és szőlőskertek négyszögei foglalják el; az öntözőcsatornáknak és a kisebb-nagyobb vízvezető árkokban csillog a víz, amit a felduzzasztott folyóból osztanak szét az egész síkságra. A folyó járása éppen olyan szelíd, mint annak idején volt. De eltűnt a partjáról a posztógyártó műhely; csak a vízimalmok maradtak meg; ugyanúgy örölnek mint a régi szép időkben. A városba felkapaszkodó emelkedőn már csak egy-két tímárműhely maradt; s ezek is az év nagyobb részében leginkább zárva vannak. Nyomát sem találjuk annak a kidőlt-bedőlt falú házikónak, amiben egy öregasszony élt, aki minden reggel borért ment egy kiskancsóval, és házról-házra járva csecsebecskéket árult.

A városban nem énekelnek a kártolófiúk. A régi bőr- és gypjú feldolgozó mesterségek csaknem mindegyike eltűnt, s már a jószágok hajdanvolt tömegeit sem látni a mezőséget átszelő széles, sötétbarna ösvényen, az ősz végén átköltöztek Extremadurába. Alig néhány tömlőgyártó maradt a sötét kapualjakban, a magasabb síkárkokban működik még néhány ritmikusan kattogó ósdi szövőszék. Csendes a város, csak egy-egy ájtatos öreg ballag valamerre, olykor

az Igazságos Bíró imádságát énekelve. Az előkelő házak zárva vannak. Egy kert agyagfalai fölött két merev ciprus hegyes csúcsa bukkan fel. A székesegyház harangszava — éppúgy, mint három évszázaddal ezelőtt — fenséges zengéssel szólal meg a város felett.

(Egy rettenetes forradalom rémítette meg a világot; emberek ezreit fejezték le; egy király és egy királyné vérpadon végezte. Az állampolgárok parlamentekben ülészenek. Olyan törvényeket szavaztak meg és hirdettek ki, amelyek szerint minden ember egyenlő és szabad. Az egész bolygót elárasztják a könyvek, újságok és prospektusok.)

A baloldalon, a téren levő ház első erkélyén egy férfi látható. Egyszerűen hímzett zekét visel. Arca kerek és elegánsan borotvált. Az úr egy karosszékekben ül, könyökét az egyik karfára támasztja, fejét pedig a tenyerébe hajtja. Szemeit mélységes, meghatározhatatlan bánat árnyékolja...

Ismét bepárásodott a látsövünk üvege, semmi sem látszik. Törlöljük meg! Készen is vagyunk, állítsuk újra a városra és környékére. Amott, a látóhatár alján, a tiszta égbolt előtt magasodó dombokat úgy tűnik mintha késsel kettészelték volna. Egy mély, függőleges mélyedés hasít beléjük; ebben a mélyedésben földön két hosszú, csillogó vasrúd látszik, egymás mellett párhuzamosan szelik át az egész vidéket. A domboldalon hirtelen egy fekete pötty tűnik fel; mozog, sebesen halad előre, az égre nagy füstpacát ereszt. Már a folyóparti mezőségen jár. Most egy furcsa vasszekeret látunk meg, kéménye sűrű füstfelhőt eredet, s mögötte fekete ládikók sora, mindegyiken ablakocskák, az ablakokban pedig sok-sok férfi és nő arca. Minden délelőtt feltűnik a távolban ez a fekete szekér a fekete dobozaival; füstpamacsokat áraszt, éles fütyöket hallat, szédületesen száguld, majd megérkezik a város egyik külvárosába.

A folyó vöröses színű vize szelíden hömpölyög, mellette — ahol egykor a malmok és a posztóműhelyek voltak — két nagy épület emelkedik, kéményük hihetetlenül magas és keskeny; s szüntelenül füstöt áraszt a folyóvölgy egére. A városka több utcáját kiszélesítették, a városból ki-be jövő, kanyargós sikátorok — boltocskáikkal egyetemben — most széles, egyenes utcák, ahol a nap meszesre égeti nyáron a házakat, télen pedig a hideg szélvihar kavarrakító porfelhőket. A város külterületén, az öreg Kapu közelében egy kör alakú épület látható, terjedelmes lépcsősorain rengeteg

ülőhellyel, a körbezárt teret pedig fapalánk öleli körül. A város másik végében kivehető egy másik hatalmas épület, számtalan ablakkal, reggel, délben, este, éles, hosszan hullámzó kürtző hallatszik ebből az építményből. Éjszaka aprócska fények ezrei világítják meg a várost, melyek maguktól gyulladnak ki és alszanak el.

(Az egész bolygót behálózza a vasút; a vonatok sebesen közlekednek, más járművek — amelyek szintén magukat mozgatják — szédítően sietnek tova a mezőkön, városokon és hegyeken át. Országról-országra lehet továbbítani az emberi hangot. A levegőben, kontinensről kontinensre illékonyan száguldoznak az emberi gondolatok. Páratlan szerkezeteken emelkedik fel az ember az egekbe; furcsa hajókon száll a tengerek mélyére, és már óriáshajókon utazva nevetik ki a régen oly félelmetes tengeri viharokat. A világ munkásai a határok felett átnyúlva kezet fognak egymással.)

A baloldali első erkélyen, ott, a téren álló kőházban, egy férfi ül. Úgy tűnik mélyen elmerült gondolataiba. Elegáns bajusza felfelé kunkorodik. Könyökét a karszék egyik karfájára, arcát a kezére támasztva üldögél. Szívig hatoló szomorúság homályosítja el a tekintetét.

„Ó, Örökkévalóság, fájdalom kifürkészhetetlen örökkévalósággal!” Az emberi faj csodálatosan halad majd előre, s a leggyümölcsözőbb változásokat fogja végrehajtani. De mindig lesz egy város, egy ház, egy erkély, ahol egy férfi ül elgondolkozva, szomorúan kezére hajtva a fejét. Semmi sem tud megfosztani ettől a fájdalmas érzéstől.

Azorín

Fordította: Sipos Katalin Márta